

Birinci
*Uzaktan
Eğitim
Sempozyumu*

15-16 Kasım 1999

**Kara Kuvvetleri
Eğitim ve Doktrin Komutanlığı
Balgat / ANKARA**

**Kara Kuwetleri
Eğitim ve Doktrin Komutanlığı**

BİRİNCİ UZAKTAN EĞİTİM SEMPOZYUMU

DANIŞMA KURULU

- Korg. H. Baha TÜZÜNER
K.K. Eğt. ve Dok. Komutanı
- Tümğ. Ersin KÖŞER
K.K. Eğt. ve Dok. Komutan Yrd.
- Tümğ. Erdal CEYLANOĞLU
K.K. Eğt. ve Dok. Kurmay Bşk.
- Tuğğ. Mehmet Zafer ÖZER
Eğitim Başkanı
- Top.Kur.Alb. M. Emin BAYKUL
TEDEB Bşk.
- Top.Kur.Alb. İsmail KARAKAŞ
Birlik Eğt. Ş.Md.
- Mu.Yb. Veysel TEMUR
Multimedya Ş.Md.
- Per.Bnb. Gürol BOZOLUK
BİSYAY Ş.Md.
- İst. Atışm. Aytekin İŞMAN
EYÖYOK Eğiticisi
- Top. Atışm. Teyfik AYTEKİN
Bilgi Sist. Destek Ş. İleri Prog. Sb.

• Bu kitapta yayımlanan yazılar TSK'nin resmi görüşünü yansıtmaz.

GİRİŞ

- Önsöz -- Korg. H. Baha TÜZÜNER 01
- Açılış Konuşması -- Tuğğ. M. Zafer ÖZER 03
- K.K. EDOK.K.bği'nin Uzaktan Eğitim İhtiyacı -- Alb. M. Emin BAYKUL 05

KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

- Uzaktan Eğitim Nedir? Uzaktan Eğitimin kuramsal ilkeleri, yöntemleri, kullanım alanları, amaçları, faydaları ve teknikleri nelerdir? -- Yzb. Erkan ERUĞRULU 07
- Uzaktan Eğitimde öğretmenin ve öğrencinin rolü; eğitim ve öğretim ortamlarının tasarımı, eğitim programlarının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi -- Alb. Berker EVRİGEN/Bnb. İrfan İŞİK 15
- Uzaktan Eğitimin tarihsel gelişimi, modelleri ve maliyetleri -- Alb. Atilla ARAR/Bnb. Birol ÇAKMAKÇI 25
- Uzaktan Eğitimde tasarım süreçleri -- Prof. Dr. Murat BARKAN 29
- Uzaktan Eğitimde öğretim tasarımı sistem ve modelleri yaklaşımı ile stratejik planlama ve akademik planlama -- Dr. İsmail İPEK 49
- Açık ilköğretim okulunun medya ve materyal gereksinimi -- Prof. Dr. Özcan DEMİREL/Doç. Dr. Zeki KAYA 63
- Uzaktan Eğitimde toplam kalite -- Doç. Dr. Feyzi ULUĞ 69
- Çağdaş bir uzaktan eğitim uygulaması olan Açıköğretim Lisesi'ne ilişkin öğrenci değerlendirmesi -- Yrd. Doç. Dr. Necmettin TEKER 77
- Türkiye'de uzaktan eğitim uygulamalarını konu alan araştırmalar üzerine genel bir değerlendirme -- Prof. Dr. Uğur DEMİRAY 87
- Uzaktan Eğitim: EDOK Uzaktan Eğitim Merkezi -- Atışm. Aytekin İŞMAN 93
- Hizmet içinde mesleki gelişim ve uzaktan eğitim teknolojilerinin kullanılması -- Dr. S. Sadi ŞEFEROĞLU 103

BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ

- Uzaktan Eğitimde kullanılacak teknolojileri ve maliyetleri -- Yzb. Turgay GİNCE 113
- İnternet destekli asenkron kimya eğitimi (İDEAK) -- Yrd. Doç. Dr. M. Şahin DÜNDAR 121
- Uzaktan öğretimde yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması -- Doç. Dr. Bilhan KARTAL 127
- Sanal üniversiteler ve sanal gazeteler -- Yrd. Doç. Dr. H. İbrahim GÜRÇAN 133
- Deksar interaktif uzaktan eğitim çözümleri -- Erhan DOĞRUEK 141
- Etki-İnternet ve yerel ağ üzerinden bilgisayar etkileşimine dayalı eğitim sistemi -- Murat YILMAZ 145
- Uzaktan Eğitim ve Lotus LearningSpace -- Erol ÇETİN 149

ÖRNEK UYGULAMALAR

- Uzaktan Eğitim Sistemi -- Yzb. Metin TURAN/Üğm. Gürkan BARIŞ 153
- MEB Açıköğretim kurumlarının mevcut durumu, sorunları ve planlanan faaliyetleri -- Raşit ŞAR 159
- Word Links for development gelişim için dünya bağlantıları -- Uzm. Yaprak ERDDOĞAN 167
- ODTÜ Sanal Kampüsü Bilgi Teknolojileri Sertifika Programı -- Yrd. Doç. Dr. Veysi İŞLER 171
- Bilgi Merkezi Modeli Projesi -- Ayşel ÖZFIRAT 177

TSK'NİN EĞİTİM SİSTEMİNE KATKILARI

- Türk Silahlı Kuvvetleri Entegre Muhabere Sistemi (TAFICS) -- Yzb. Murat KOYUNCU 181
- Uzaktan Eğitimde Faydalanma Esasları -- Bnb. Mehmet İŞİK/Üğm. Cem CEYLAN 187

SONUÇ RAPORU

Hizmet İçinde Mesleki Gelişim ve Uzaktan Eğitim Teknolojilerinin Kullanılması

Özet

Eğitimin geliştirilmesinde öğretmenin rolü günümüzde herkes tarafından bilinmektedir. Bir toplumun kalkınması için öncelikle yetişmiş insan gücüne ihtiyaç vardır. Yetişmiş insan gücü ise iyi okullarda mümkündür. Bir okulun iyi olabilmesi de, yani öğrencilerinin iyi yetiştirilmesi de öğretmenler tarafından verilen eğitimin kalitesine bağlıdır. Öğretmenin verdiği eğitimin kaliteli olabilmesi için de öğretmenin bizzat kendisinin iyi yetiştirilmiş olması gerekir. Öğretmenin iyi olması ise onun hem hizmet öncesinde iyi yetiştirilmesi, hem de hizmet içinde kendisini geliştirecek olanaklardan yararlanmasını sağlamakla olasıdır.

Günümüzde uzaktan eğitim teknolojilerinin eğitim alanında bir çok kullanım alanı bulunmaktadır. Bu teknolojilerin kullanımının öğretilmesi ve yaygınlaştırılması "meslektaş yardımlaşması" ve "meslektaş rehberliği" gibi yolların kullanılmasıyla mümkün olabilir. Ayrıca bu teknolojiler kullanılarak mesleki ve kişisel gelişim gibi konularda da ilerlemeler sağlanabilir.

Uzaktan eğitim teknolojilerinin eğitim alanında kullanılmaları, webde tek yönlü ve etkileşimli siteler, tartışma listeleri, telnet, ftp ve CU-SeeMe gibi İnternet servislerinin kullanımı ve Bilgisayar Destekli Öğretim gibi çok değişik şekillerde olabilmektedir.

Web ortamında öğretmenlerin ortak sorunlarının tartışıldığı platformlarda çeşitli sorunlar ve çözüm yolları ele alınabilir. Öğretmenler web ortamında arama-tarama yaparak kendileriyle ilgili metinlere ulaşabilirler. Ayrıca bir "Listserv" aracılığıyla çeşitli tartışma listeleri kurularak değişik düzeylerde etkileşimler sağlanabilir. Kaynak araştırması yapmak

ve değişik konularda bilgi toplama amacıyla öğretmenlerin çeşitli kütüphanelere bağlanmaları sağlanabilir. Çeşitli platformlarda bir takım mesleki dökümanlar, eğitimle ilgili bir takım yazılar ve dökümanlar ortak kullanıma sunulabilir. Öğretmenlerin bu sözü edilen hizmetlerden gereği gibi yararlanamamaları durumunda veya bunlara bir ek olarak bazı mesleki metinler yani öğretmenler için gerekli bilgi kaynakları bir CD içine kaydedilerek öğretmenlerin kullanımına sunulabilir.

Uzaktan eğitim teknolojilerinin eğitim alanında kullanılmalarının gerçekleştirilebilmesi için özellikle Milli Eğitim Bakanlığına çok iş düşmektedir. MEB uzaktan eğitim teknolojilerinin kullanıma sunulabilmesi için her şeyden önce gerekli alt yapıyı kurmalı ve finansal destek sağlanmalıdır.

Hizmet İçinde Mesleki Gelişim ve Uzaktan Eğitim Teknolojilerinin Kullanılması

Bu bildiride, yetişkinlerde öğrenme, öğretmenlerin gelişim aşamaları ve personel geliştirme etkinliklerinin bir analizi yapılacaktır. Daha sonra yapılan bu analizlere bağlı olarak hizmet içinde uzaktan eğitimden nasıl yararlanılabileceği konusu üzerinde durulacaktır.

Mesleki Gelişim ve Bunun Gerekliliği

Bilgi, beceri, yetenek ve meslekte öğrenmek için gerekli koşullar olarak tanımlanabilen mesleki gelişim kavramı son yıllarda eğitimin geliştirilmesi çalışmalarında en önemli faktör olmuştur (Lieberman & Miller, 1984). Öğretmenlik mesleğinin geliştirilmesi alanında yapılan araştırmalar, bu mesleğin gereğince yürütülmesi ve okullardaki eğitimin kalitesinin yükseltilmesi için mesleki gelişimin bir zorun-

luluk olduğunu göstermektedir (The Holmes Group, 1986), çünkü "eğer öğretmen meslekte öğreniyorsa, o öğretmenin öğretmenliğinin kalitesi de yüksek olur". Bu yüzden okullarda verilen eğitimin kalitesini iyileştirmek için öğretmenlere mesleki açıdan kendilerini geliştirme olanakları tanınmalıdır.

Öğretmenlerin meslek içinde yetiştirilmelelerinin bir başka gerekçesi de öğretmen adaylarının yetiştirildikleri eğitim kurumlarında yeterli mesleki eğitimi alamamalarıdır. Rosenholtz (1985) yaptığı araştırmaların bulgularına dayanarak öğretmenlerin sınıfta başarılı olabilmeleri için becerilerinin güncelleştirilmesi gerektiğini, yani öğretmenlerin günümüz koşullarında daha etkili olabilmeleri için gerekli becerilere sahip olmalarının sağlanması gerektiğini ileri sürmektedir. Kendilerine profesyonel yardım verilen öğretmenler, bir takım eğitim etkinlikleri sonucunda bilgi ve becerilerini artırabilir ve bunun sonucunda da daha iyi birer öğretmen olabilirler.

Son olarak mesleki eğitimin gerekliliği konusunda şu söylenebilir: Mesleki başarı genellikle daha fazla mesleki başarıyı beraberinde getirir (Rosenholtz, 1985). Başarılı deneyimler yaşayan öğretmenler kendi yetenek ve becerileriyle ilgili olarak daha fazla kendine güven duygusu geliştirirler. Bunun bir sonucu olarak daha etkili ve verimli olabilmek için kendilerini geliştirme yolunda arayışlar içinde olurlar ve bunun için daha çok çaba gösterirler.

Darling-Hammond'a (1987) göre öğretimin geliştirilmesi için en garanti yollardan birisi "öğretmenin öğretmene yardımcı olduğu bir sistem"dir. Her şeyden önce şurası iyice bilinmeli ki öğretmenlerin birbirlerinden birşeyler öğrenmeleri çeşitli şekillerde olabilir. Amerika Birleşik Devletlerinde Rand şirketi tarafından yapılan ve ulusal hükümet tarafından desteklenmiş olan 293 okul geliştirme programının incelendiği bir araştırmada (Berman & McLaughlin, 1978), etkili olabilecek bir personel eğitimi için önerilen bir kaç ana koşuldan birisinin öğretmenin bilirkişiliğinin/ehliyetinin kabul edilmesi ve onların projelere aktif katılımı

nın olduğu belirtilmiştir. Araştırmada, meslek geliştirme programlarında, meslek dışından gelen danışmanların yerine öğretmenlerin kendilerinin (yani onların deneyimlerinin) kullanılması önerilmiştir. Burada, alan dışından gelen danışmanların genellikle çok genel saptamalarda ve önerilerde buldukları ve yapılan değerlendirmelerin genelde gerçek ortamda (sınıfta) karşılaşılan sorunlardan (bu sorunlara çözüm olmaktan) uzak kaldığı gözlenmiştir. Öte yandan sorunların bizzat içinde bulunan öğretmenlerin bu sorunların çözümü için daha uygun bir konumda oldukları belirtilmektedir. Ayrıca, bir programda öğretmenlerin katkısı olduğunda, o programa katılan öğretmenlerin projenin amaçlarına ulaşması için daha fazla çaba sarfetmekte oldukları gözlenmiştir. Bunun nedeni de katılımcıların projeyi kendilerine ait bir proje olarak görmeleri ve projenin gereklerini yerine getirmeye çalışmalarıdır. Başka bir deyişle, kendi katkıları olduğunda öğretmenler o projeyi sahiplenmektedirler.

Öğretmenlerin Birbirleriyle İlişkileri- Öğretmenlerin Yalnızlığı

Her ne kadar öğretmenlerin kendi gelişimlerinde, kendi deneyimlerinin önemi biliniyorsa da bu potansiyel her zaman kullanılmamaktadır. Bunun nedeni, ya öğretmenlerin içinde bulunduğu ortamın buna izin vermemesi, ya da öğretmenlerin bu potansiyellerinin farkında olmamalarıdır. Öğretmenlerin biraraya gelmemesinin ve deneyimlerini kullanarak birbirlerine yardım edememesinin yaygın olarak bilinen bir takım nedenleri vardır. Bu nedenlerden en önemlisi öğretmenlerin yalnızlığıdır (Lieberman & Miller, 1984).

Öğretmenlerin hizmet-içi eğitimleri ile ilgili olarak yapılan bir araştırmada (Lieberman ve Miller, 1984), öğretmenlerin, öğretmenlikleri sırasında başarı ile uyguladıkları dersleri ve başarılı olmalarını sağlayan faktörleri birbirlerine anlattıkları yani birbirleriyle paylaştıkları ancak bunun bir grup önünde yapılması istendiği zaman kimsenin bunu yapmaya gönüllü olmadığı (bunu yapmaya yanaşmadığı) gözlen-

miştir. Bu durum öğretmenin kendisine olan güvensizliğini de göstermektedir. Öğretmen, yaptıklarının ve uygulamalarının doğruluğu konusunda kesin emin olmadığı için veya anlaşılama korkusu yüzünden düşüncelerini başkalarıyla paylaşarak kendisini riske atmak istememektedir. Bautista'nın (1998) bilgisayar temelli telekomünikasyon sistemlerinin öğretmen eğitiminde kullanılmasını incelediği araştırmasına katılan bir öğretmenin söyledikleri de bunu göstermektedir:

Söz hakkı aldığımda kamerayı karşımda gördüm ve hemen bir sürü insanın beni göreceğini düşündüm. Bu duygu bana bir çekingenlik ve güvensizlik verdi. Bir çok kez ben, anlaşılamaaktan çekindiğim için ya söz hakkı istemedim ya da doğruyu söylemedim (sayfa 221).

Öğretmenin yalnızlığı kendisini çeşitli şekillerde gösterebilir:

- Öğretmen sınıfında tek başınadır yani yalnızdır.
- Öğretmen, öğretmenler odasında yalnızdır.
- Öğretmen okul içinde yalnızdır.
- Öğretmen çevresindeki yetişkinlerle iletişim içinde olmadığı için yalnızdır.
- Öğretmen toplum içinde yalnızdır.

Yetişkinlerin Gelişimleri ve Öğrenmeleri

Öğretmenler rollerini deneyimleri sonucunda öğrenirler. Bu rollerini öğrenme sürecinde programlarla, öğrencilerle ve diğer durumlarla etkileşim içinde bulunarak kendilerine özgü bir still geliştirirler. Yine bu süreç içinde, bütün öğrencilere uygun düşebilecek tek bir öğretme stili olmadığını öğrenirler.

Bu bilgiler, öğretmenlerin de birer birey olduğunu, bu bireylerin kapasitelerinin farklı olduğunu, öğrenme öğretme süreçlerine farklı bakış açılarının olabildiğini göstermektedir. Bu durum aynı zamanda bireysel farklılıklar konusunda daha duyarlı olunması gerektiğini de göstermektedir.

Öğretmenlerin mesleki gelişimiyle ilgili olarak ilk yoğun araştırmayı yapan eğitimcilerden

biri olan Fuller (1969) araştırmasında "öğretmen kaygılarının aşamalı sınıflaması" nı yapmıştır. Fuller araştırmasında, bir grup öğretmen adayının öğretmenlik mesleğiyle ilgili kaygıları ile bu konuda yapılan diğer araştırmaların bulgularını inceleyerek öğretmenlerin hangi konularda kaygı duyduklarını bulmaya çalışmıştır. Fuller ayrıca bu kaygıları öğretmenlerin gelişimine yararlı olabilecek bir şekilde kavramlaştırma ya çalışmıştır. Fuller araştırmasının bulgularına göre öğretmenlerin üç ayrı gelişim aşamasından geçtiklerini ileri sürmüştür. Bu aşamalar:

- Ölüm-kalım aşaması (survival stage), ustalaşma aşaması (mastery stage) ve etki (pekiştirme) aşaması (impact stage).

- Birinci aşamada, öğretmenlerin kaygı ve endişeleri öğretmenlikteki yeterlilikleri ve bir öğretmen olarak kalabilme konularında yoğunlaşmakta. Bu kaygılar sınıf ortamında, sınıf yönetimi, öğrenciler tarafından hoşlanıyor olmak ve değerlendirilmek vb konularda kendisini göstermektedir. Bu aşamada öğretmenlerin desteğe ihtiyaç duydukları, anlayış, teşvik ve rehberlik bekledikleri belirtilmektedir.

- İkinci aşamada, kaygı ve endişeler öğretmenlik becerileri konusunda yoğunlaşmaktadır. Bu beceriler, öğretme-öğrenme süreçlerinde yapılan etkinlikler vs. konusunda ustalaşma, uygulanan yöntemler, kullanılan ders araç-gereç ve materyallerle ilgilidir. Ayrıca meslekte öğretmenin karşılaştığı sınırlamalar ve harcanan emekleri boşa çıkaran durumlar sonucunda öğretmenin ne yapacağını bilememesi de bu alanla ilgili kaygılar arasındadır.

- Üçüncü aşamadaki kaygıları öğrencilerle ilgili kaygılar oluşturmaktadır. Öğrencilerin ihtiyaçları, gelişim ve başarı durumları ve onlara bağımsız birer birey olarak yaklaşma bu aşamadaki kaygıların başlıcalarıdır.

Fuller'in araştırma sonuçları şu açıdan önemli olabilir. Hizmet içinde verilecek eğitimin etkili ve verimli olabilmesi açısından bireylerin bu özelliklerinin biliniyor olması onlara verilecek hizmetin niteliğini ve niceliğini belirlemede yardımcı (belirleyici) olabilir.

Öğretmenin kişisel ve mesleki olarak kendisini geliştirmesi

Eğitimin geliştirilmesinde öğretmenin rolü günümüzde herkes tarafından bilinmektedir. Bir toplumun kalkınması için öncelikle yetişmiş insan gücüne ihtiyaç vardır. Yetişmiş insan gücü ise iyi okullarda mümkündür. Bir okulun iyi olabilmesi de, yani öğrencilerinin iyi yetiştirilmesi de öğretmenler tarafından verilen eğitimin kalitesine bağlıdır. Öğretmenin verdiği eğitimin kaliteli olabilmesi için de öğretmenin bizzat kendisinin iyi yetiştirilmiş olması gerekir. Öğretmenin iyi olması ise onun hem hizmet öncesinde iyi yetiştirilmesi, hem de hizmet içinde kendisini geliştirecek olanaklardan yararlanmasını sağlamakla olasıdır. Bunun için de öğretmene her yönden destek olunmalıdır ki, öğretmen kendisini hem kişisel olarak hem de mesleki açıdan geliştirebilsin.

Öğretmenin kişisel ve mesleki gelişimi için gereken etkinliklerin düzenlenmesi ve uygulanması ülkemizde genellikle Mili Eğitim Bakanlığında (MEB) beklenir. Ancak, gerek ülkemizdeki öğretmen sayısının yüksekliği, gerek MEB'na genel bütçeden ayrılan pay ve gerekse diğer bir takım nedenlerden ötürü bütün bu etkinlikler ya yeterince yapılamıyor ya da etkili olamıyor. Örneğin, ilköğretim müfettişlerinin öğretmenlere rehberlik yapmaları yani onların hizmet-içi eğitimlerine bir katkıda bulunmaları beklenir. Ancak, hem müfettişlerimiz bu konuda yeterli eğitimi almadıkları için, hem de MEB bünyesinde yeterli sayıda müfettiş olmadığından müfettişler bu fonksiyonlarını gereği gibi yerine getiremiyorlar. Dahası, öğretmenin, kendisini değerlendirme rolü olan birisiyle sorunlarını paylaşarak yardım istemesi de düşünülemez.

Burada şöyle bir sonuca ulaşabiliriz. Öğretmenlerin hizmet-içi eğitimleri için ne yeterli sayıda ve kalitede hizmet-içi eğitim etkinlikleri düzenlenmektedir, ne de MEB'nın bu amaçla kullanılmak üzere yeterli olabilecek bir bütçesi vardır. Ancak, öğretmen yine de hizmet-içi eğitim etkinliklerine ve müfettişlere veya diğer dış etkenlere bağımlı olmaksızın kendi kendisini ge-

liştirebilir. Burada kullanılacak kaynak öğretmenlerin kendileridir. Yani, öğretmenler kendi gelişimleri ile ilgili olarak birbirlerine yardımcı olabilir, birbirlerinin mesleki ve kişisel gelişimlerine kendi birikimlerini kullanarak katkıda bulunabilirler. Ancak, bunun yapılabilmesi için de yapılacak etkinliklerin gelişigüzel değil de sistemli bir şekilde yapılması gereklidir.

Öğretmenler arasında profesyonel bir iletişim gerçekleştirerek ve onların kendi öz kaynaklarını kullanmaları konusunda yol gösterici olarak mesleki gelişimlerini sağlamak mümkündür. Buna ulaşabilmek için de, paylaşma, destek olma ve birbirine yardım etme gibi kuralların esas olduğu eğitim ortamlarının yaratılması gereklidir. Bu tür eğitim ortamlarının içinde bulunan öğretmenler yaptıkları işten zevk alırlar, mesleklerinden doyum alır ve kendilerini ödüllendirilmiş görürler. Bu tür eğitim ortamlarının yaratılabilmesi için kullanılacak çeşitli yaklaşımlar vardır. Son yıllarda Amerika Birleşik Devletlerinde yaygın kullanım alanı bulan iki yaklaşım bunların arasında adından en çok söz ettirenlerdir. Bu yöntemler "meslektaşın meslektaşı yetiştirmesi" (peer coaching) ve "meslektaş rehberliği" (mentoring) olarak bilinen yaklaşımlardır.

Her ne kadar "meslektaşın meslektaşı yetiştirmesi" yani meslektaş yardımlaşması programları deneyimli öğretmenlerin geliştirilmesine yönelik ve "meslektaş rehberliği" programları da çoğunlukla yeni (stajyer) öğretmenleri yetiştirmek amacıyla düzenleniyorlarsa da, her iki programın amacı da öğretmenlerin meslekteki başarılarını artırmak ve böylece eğitimdeki kaliteyi yükseltmektir. Bu iki programın ana amaçları aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Little, Galagaran, & O'Neal, 1984; Showers, 1985):

- Öğretmenler arasında iletişimi ve birlikte çalışma becerilerini geliştirmek.
- Öğretmenlerin mesleki ihtiyaçlarını ve kaygılarını saptamak.
- Öğretmenlerde mesleki gelişim konusunda bir bilinç oluşturmak ve bu bilinci geliştirmek.
- Öğretmenler arasındaki psikolojik duvarları kaldırarak onlara deneyimlerini paylaşma

konusunda bir şans tanımak.

- Öğretmenlerin öğrenmelerini gerçekleştirmek.
- İnsanların birbirlerine saygı ve güvenlerinin olduğu ortamlar yaratmak.

Uzaktan Eğitim Teknolojilerinin Hizmet İçi Eğitim Amaçlı Kullanımı

Günümüzde uzaktan eğitim teknolojilerinin eğitim alanında bir çok kullanım alanı bulunmaktadır. Ancak bu teknolojiler, alt yapının yetersizliği, bu teknolojileri kullanacak olanların yeterli bilgilerinin olmaması ve gerekli teknik desteğin olmaması gibi nedenlerden ötürü gereği gibi kullanılmamaktadır. Oysa hizmet içi mesleki gelişimi desteklemede bilgisayar yoluyla iletişimin incelendiği bir araştırmada (Parker ve Bowell, 1998), bilgisayar yoluyla iletişimin mesleki gelişime çok değerli katkıları olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada, bilgisayar yardımıyla iletişim sayesinde projeye katılan eğitimcilerin işlerinin hafiflediği ve yalnızlık duygularının azaldığı gözlenmiştir. Katılımcılar bu proje içinde kendi istedikleri kişilerle iletişim kurabilmişlerdir. Sistem ayrıca geleneksel yollarla edinilemeyen bir takım bilgilere ulaşma olanağı da sağlamıştır. Araştırmada bir toplantı öncesinde, o toplantıdaki yüz yüze ilişkilerin daha etkili ve verimli olabilmesi için toplantı ile ilgili bilgilerin ve raporların paylaşılması, bilgisayar destekli iletişimin bir başka avantajı olarak belirtilmiştir.

Uzaktan eğitim teknolojilerinin eğitim alanında kullanılmaları çok değişik şekillerde olabilmektedir. Aşağıda bu kullanımlara bazı örnekler verilmiştir:

- Uzaktan eğitim teknolojilerinden en yaygın kullanım alanı olan elektronik posta (e-posta) sistemi kullanılarak, bir iletişim ağı yoluyla eğitimcilerin birbirleriyle haberleşmeleri sağlanabilir. Bu yolla eğitimciler yalnızca içinde buldukları yalnızlıktan kurtulmuş olmazlar ayrıca birbirlerine profesyonel destek sağlayabilirler. Örneğin, bir öğretmen yürüttüğü bir dersle ilgili bir sorununu güvendiği bir

meslektaşına kendisine en uygun bir ortamda ileterek bir çözüm bulmaya çalışabilir. Aslında soruna somut bir çözüm bulunamasa da o sorun ile ilgili olarak bir paylaşımda bulunması bile o kişiyi rahatlatır.

- Web ortamında öğretmenlerin ortak sorunlarının ele alındığı/tartışıldığı platformlar oluşturulabilir. Bu platformlarda (örneğin bir web sitesinde) ziyaretçi öğretmenler çeşitli sorunlar ve çözüm yollarını okuyabilir ve gerektiğinde bu çözümlerle ilgili olarak hazırlanmış olan metinleri kendi bilgisayarlarına yükleyerek kullanabilirler. Veya kullanıcılar diledikleri an bu metinleri bir yazıcıda basarak kâğıt üzerinde de çalışmalarını sürdürebilirler.

Piyasada bu tür bir paylaşım ortamını sağlamaya olanak tanıyan bir dizi ticari yazılım bulunmaktadır. Örneğin bu yazılımlardan birisi olan WebBoard çeşitli konularda tartışma grupları yaratılmasına, katılımcıların bu gruplara hem mesaj hem de dosya yollamalarına ve ayrıca anında haberleşmelerine de izin verebilen bir yazılımdır. Bu teknolojiyi kullanmanın en önemli avantajlarından birisi, yazılımın arayüzünün Netscape ve Internet Explorer gibi web tarayıcılarının arayüzüyle çok iyi bir şekilde bütünleştirilmesinden dolayı kullanımının kolay olmasıdır (Hazari ve Schnorr, 1999). Bu yazılımla ayrıca gruplara katılımlar grup yöneticisinin iznine bağlı olarak düzenlenebileceğinden ve girişler parola ile sağlanabileceğinden tartışmaların düzeyini kontrol etme konusunda da bir kolaylık getirmektedir. Grup yöneticisi ayrıca çeşitli zamanlarda grubun çalışma alanıyla ilgili uzmanların katılımını da sağlayarak etkileşimleri daha üst düzeylere çıkmasını sağlayabilir. Smith ve Southern (1999) bu tür bir ortamdaki tartışmalardan yalnızca katılımcı eğitimcilerin değil öğretmen yetiştiren kurumların da (Üniversitelerin eğitim fakülteleri) bir takım yararlar sağlayabileceğini ileri sürmektedirler. Bu da gerçek hayattan yani sınıf ortamından gelen kişilerin karşılaştıkları sorunların üniversite ortamına getirilerek burada masaya yatırılması ve bu örnekler kullanılarak

öğretmen adaylarının okul ortamına hazırlanmalarına bir katkıda bulunma şeklinde olabilir.

- Web ortamında, anında iletişim kurulabilecek etkileşimli sitelerin (chat rooms, irc vb. gibi) kurulması sağlanabilir. Bu etkileşimli siteler aracılığıyla öğretmenler değişik konularda fikir alışverişinde bulunabilir veya bu etkileşimlere bizzat katılmadıkları halde başkalarının bilgi alışverişinden çeşitli yararlar sağlayabilirler.

- Öğretmenler web ortamında arama-tarama yaparak kendileriyle ilgili metinlere ulaşabilir ve bu işi başkalarının gözlemlemediği ortamlarda gözden uzak bir şekilde yapabilirler. Ancak bunun için de gerekli eğitimin verilmesi gereklidir. Yani webde araştırmaların (taramaların) en etkili ve verimli şekilde nasıl yapabileceği konusunda bireyler bilgilendirilmeli ve tarama sonuçlarından nasıl yararlanabilecekleri gösterilmelidir.

- Bir sunucu bilgisayar (Listserv) aracılığıyla çeşitli tartışma listeleri kurularak değişik düzeylerde etkileşimler sağlanabilir. Bu etkileşim ve paylaşım aşağıdaki şekillerde olabilir:

- Bu tartışma listelerine isteyen herkes okulunda/sınıfında karşılaştığı sorunları/güçlükleri vs. yollayarak meslektaşlarından çözüm önerileri isteyebilir. Listeye yollanan sorunlar için olası ve değişik çözüm önerileri listedeki kişiler tarafından verilebilir.

- Bu şekildeki bir katılımı hem deneyimli öğretmenler yeni öğretmenlere (veya sorunu yaşayan meslektaşına) yardımcı olarak bir mesleki dayanışma içine girmiş olurlar hem de başkalarına yardımcı olabilmekten vereceği hazı yaşarlar.

- Sorunların bu şekilde paylaşılmasıyla hem bu sorunları/güçlükleri yaşayanlara "siz yalnız değilsiniz" mesajı verilmiş olunur, hem de aynı veya benzer sorunları yaşadığı halde herhangi bir nedenden dolayı bunu başkalarına soramayan kişilere yardımcı olunmuş olunur.

- Eğitim topluluğuyla ilgili bir haber veya bir yenilik herkese aynı anda duyurulabilir. Örneğin eğitimle ilgili yeni bir yasa veya yasa değişikliği, yeni bir yönetmelik (değişikliği) bir anda herkese ulaştırılabilir.

- Kaynak araştırması yapmak ve değişik konularda bilgi toplama amacıyla öğretmenlerin çeşitli kütüphanelere bağlanmaları sağlanabilir. Normal koşullarda bu kütüphanelere belki de hiç bir zaman gitme olanağı bulamayacak olan bir öğretmen buralara yapacağı ziyaretler yoluyla hem kendisini geliştirebilir hem de çevresine bir şeyler kazandırabilir.

- Çeşitli platformlarda bir takım mesleki dökümanlar, eğitimle ilgili bir takım yazılar ve dökümanlar ortak kullanıma sunulabilir. Bu metinler örneğin bir "Dosya Transfer Protokolü" (FTP) ile her zaman erişilebilecek bir şekilde de kullanıma sunulabilir. Kullanıma sunulan bu metinler öğretmenlerin katkılarıyla çoğaltılabilir. Öğretmenler örneğin, hazırladıkları değişik plan örneklerini böyle bir yere yüklediklerinde oluşabilecek bu zengin koleksiyondan herkes kazançlı çıkabilir.

- Alt yapının, donanımın, yazılımların, teknik desteğin yokluğu veya başka nedenlerden ötürü öğretmenlerin bu sözü edilen hizmetlerden (servislerden) gereği gibi yararlanamamaları durumunda veya bunlara bir ek olarak mesleki amaçla kullanılacak metinler ve diğer kaynaklar yani öğretmenler için gerekli bilgi kaynakları bir CD içine kaydedilerek öğretmenlerin kullanımına sunulabilir.

- CU-SeeMe teknolojisini kullanarak değişik kurumlarla eğitsel/mesleki ilişkilere girilebilir. Böyle bir ilişki sosyal ilişkilerin gelişmesini de beraberinde getirebilir.

- Sistemin pahalılığı ve diğer bazı özellikleri nedeniyle gerçekleştirilmesi olasılığı oldukça düşük olsa kullanılacak bir başka yol da telekonferanslardır. Tele Konferans yöntemiyle bir profesyonel kişiye aynı günde bir kaç yöreye yönelik kurslar veya seminerler verdirilebilir.

Elektronik ortamın özellikleri ve kişilere etkileri

Elektronik ortamın yapısı

Elektronik ortamda yüzyüze ilişki yoktur. Bunun bir sonucu olarak bireyler genellikle düşüncelerini rahatça ifade edebilirler. Bireyler düşüncelerini başkalarıyla paylaşarak kişi-

sel tahmine ulaşabilirler. Ayrıca konuşma konusunda çekingen olan birisi elektronik yolla bir tartışmaya katılımda bulunabilir. Bunun yanında ayrıca isteyen dilediği bilgileri dilediği hızda alabilir. Böylece bir seminer ortamında oluşabilecek motivasyon farklılıklarından kaynaklanan sorunlar da ortadan kalkabilir. Psikolojik olarak okulun laboratuvarında (veya iletişim odasında veya evinde) rahat olan öğretmen verilen bilgiyi daha objektif olarak algılayabilir. Öte yandan katılımcılar arasında doğrudan bir temasın olmaması nedeniyle olası bir takım psikolojik uyumsuzlukların yaşanması da söz konusu olmayabilir. Katılımcılar ayrıca böyle bir ortamda genellikle kimseye ricacı olmak durumunda değildirler. Bir yazıyı istedikleri zaman istedikleri kadar (anlayana kadar) okuyabilirler.

Etkinliklere katılım kolaylığı

Geleneksel bir ortamda olabilecek bir takım sorunlar hiç kendisini göstermeyebilir. Örneğin bir seminere istekli de olsa katılamayacak durumda olan birisi uzaktan eğitim teknolojilerinin kullanıldığı bir ortamda bu katılımı dilediği gün ve saatte yapabilir. Bu durum kişilerde katılım konusunda motive edici olabilir.

Bireylerin bilgisayar okuryazarlık düzeylerinde değişimler

Literatürde bilgisayar okuryazarlığının ne olduğu konusunda tam bir anlaşma sağlanabilmiş değildir. Ancak genel olarak bilgi toplu- munda yaşayan bir bireyin bu çağda yaşamının bir gereği olarak başarılı ve etkin olabilmesi için bilgisayarla her ne yapması gerekiyorsa onu bilmesi ve bilgisayarlar hakkında bir bilgiye sahip olması olarak tanımlanabilecek olan "bilgisayar okuryazarlığı" gelecekte her okulun programında yer alacak olan bir amaç olacaktır. Çünkü bilgisayarlar gelecekte yaşamın hemen hemen bütün alanlarında karşımıza çıkacaktır. Eğer bireyler bilgisayar okuryazarı olurlarsa teknolojinin getireceği yeniliklere nasıl uyum yapabilecekleri konusunda daha hazırlıklı olurlar. Yapılan bir takım tahminlere göre gelecekteki işlerin (meslekle-

rin) yüzde 75'i herhangi bir şekilde bilgisayar kullanımını gerektirecektir (Langhorne ve diğerleri, 1989). Elektronik bir ortamda bir rol üstlenen bireyler içinde buldukları ortamın yapısına bağlı olarak kendi kendilerini bilgisayar okur-yazarı olmaya zorlayabilirler. Bu da onlarda öğrenme güdüsü uyandırabilir.

Kişisel gelişim ve tatmin

Böyle bir ortamda öğretmen yalnızca mesleki olarak değil kişisel olarak ta kendisini geliştirme olanağına kavuşur. Bu ortamdan edineceği bilgi ve deneyimlerle bilgisi ve görgüsü artabilir. Bilgisi ve görgüsü artan bireylerde de kendilerine güven duygusu artabilir. Ayrıca öğretmenlerin değişik özelliklerinin, hobilerinin vs. ortaya çıkmasına da olanak tanınmış olur.

Öneriler

Uzaktan eğitim teknolojilerinin kullanıma sunulabilmesi için her şeyden önce bu iş için gerekli alt yapı ve finansal destek sağlanmalıdır. Okulların bilgisayar donanımlarıyla ilgili gereksinimleri sağlanmalı ve bu bilgisayarların bilgisayar ağlarına bağlantıları sağlanmalıdır. Ancak sadece donanım ve yazılımların sağlanmasıyla yetinilmemeli ayrıca bu teknolojilerde ihtiyaçlara uygun güncelleştirilmeler zamanında yapılmalı ve kullanıcılara gerekli teknik yardım da sağlanmalıdır. Bu hizmetin sağlanmadığı yerlerde öğretmenlere faizsiz (veya çok düşük faizli) bilgisayar alma kredisi verilmelidir.

Başarının genellikle daha fazla başarıyı beraberinde getirdiği gerçeği gözönünden hiç uzak tutulmayarak öğretmenlerin işlerinde ve yaşamlarında başarılı olmaları için gerekli koşullar ve destekler sağlanmalıdır.

Uzaktan eğitim teknolojilerinden en yaygın kullanım alanı olan e-postanın kullanılmasıyla ilgili olarak yapılan bir araştırmada (Yıldırım ve Kiraz, 1999) eğitimcilerin e-postanın iletişimdeki öneminin farkında oldukları ancak bu servisi kullanma konusunda kendilerini yeterli görmedikleri belirtilmektedir. Bu bulgu bilgisayar okuryazarlığı konusunda ne kadar duyarlı olunması gerektiğini göstermektedir. Eğer öğretmenlerin kendi gelişimleri için böyle

bir servisi kullanmaları isteniyorsa, Yıldırım ve Kiraz'ın da vurguladıkları gibi bu konuda verilecek ilk eğitime öğretmen yetiştiren kuruluşlarda başlanmalıdır.

Öğretmenlerin de birer birey olduğu, bu bireylerin kapasitelerinin farklı olduğu, öğrenme öğretme süreçlerine farklı bakış açılarının olabileceği unutulmamalıdır. Bu durum aynı zamanda bireysel farklılıklar konusunu da gündeme getirmektedir. Ayrıca farklı gelişim aşamalarında olan öğretmenlerin bu sürece yapacakları katkılar ve/veya bu süreçten yapacakları kazanımların onların mesleki yaşamlarını nasıl etkileyeceği iyi düşünülmelidir. Bu amaçla da alan uzmanlarınca gerekli veri toplama çalışmaları yapılmalıdır.

Başarılı bireyler her şeyden önce mutlu bireylerdir. Bu ilkedan hareketle öğretmenlerin öncelikle mutlu olmalarının sağlanmasına çalışılmalıdır. Öğretmenleri mutlu etmenin yollarından biri de onları içinde buldukları yalnızlık ortamından uzaklaştırmaktır. Özellikle kırsal kesimde çalışan öğretmenlerin çok büyük bir çoğunluğu sosyal yalnızlığın yanında bir de fiziksel yalnızlık çekmektedirler. Kırsal kesimde bulunan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun göreve yeni atanmış öğretmenler olduğu düşünüldüğünde bu öğretmenlere götürülecek hizmetin önemi daha belirginleşir. Kırsal kesimde bulunan öğretmenlerin her türlü mesleki destekten yoksun oldukları düşünüldüğünde (Seferoğlu, 1996) bu konuda bir takım önlemler alınması yoluna gidilmelidir. "Meslektaş rehberliği" programları kapsamında birbirlerine yakın birimlerde bulunan öğretmenlerin yardımlaşmaları sistemli bir şekilde sağlanmalı ancak bunun sağlanması için de yardımı sağlayan öğretmenlere bir ücret verilmesi sağlanmalıdır.

Benzer uygulamalar kırsal kesim dışındaki öğretmenler için de yaygınlaştırılmalıdır. En etkili öğrenmeler değerlendirme kaygısında uzak güven verici ortamlarda gerçekleşebilir. Bu tür ortamlarda da "meslektaş yardımlaşması" programları uygulamaya konularak öğretmenlerin birbirlerini eğitmeleri sağlanmalıdır.

Sistemli bir şekilde uygulanacak olan bu programlara katılan öğretmenlere hem gerekli yönetim kolaylıkları sağlanmalı hem de güdüleyici olabileceği düşünülerek katılımcılara bir ücret verilmesi sağlanmalıdır.

Meslektaş rehberliği ve meslektaş yardımlaşması programları yoluyla hem yeni öğretmenler gerekli moral ve mesleki desteği edinmiş olurlar hem de meslekte deneyimli olan öğretmenler mesleğe yeni atanan öğretmenlerin taze/güncel bilgilerinden yararlanma fırsatını yakalamış olabilirler. Örneğin bir bilgisayar programının kullanımı konusunda göreve yeni atanmış bir öğretmenin daha bilgili olabileceğini ve bu konuda deneyimli meslektaşlarına verebileceği çok şeyler olabileceğini söylemek mümkündür.

Bilgi teknolojilerini araştırıp, geliştiren, üreten ve kullanan toplumlara "Enformasyon Toplumu" yani "Bilgi Toplumu" denmektedir. Temelinde teknoloji yatan bilgi toplumunda bilginin yayılması ve paylaşılması hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Günümüz bilgi teknolojileri içinde bilgisayar ve telekomünikasyon teknolojileri önemli bir rol oynamaktadır (Weert, 1986). Buradan hareketle bilgi teknolojilerinin eğitim sürecinde önemli rol oynadıklarını söyleyebiliriz. Bilgi teknolojileri ile ilgili gelişmeleri izlemek, bunları kullanmak ve kullanımını öğretme işi eğitim kurumlarına düşmektedir. Okullarda bunu en etkili olarak yapması gereken kişiler de öğretmenlerdir. Bu yüzden eğitim işine öğretmenlerden başlanmalıdır.

Eğitimde bilgi teknolojileri yerinde ve bilinçli olarak kullanıldığı takdirde eğitimin etkililiğini artırır. Öğrenme-öğretme süreci için en etkili ve en uygun teknolojiyi seçmek gerekir. Bu materyallerin seçimini yapacak olan kişi de öğretmendir. Öğretmen bilgi teknolojileri konusunda bilgi sahibi olmalıdır. Bu nedenle öğretmenlere hizmet öncesi ve özellikle de hizmet içi eğitimlerinde teknolojik gelişme ve olanakları ile eğitim teknolojisindeki çağdaş yaklaşımların tanıtılması ve bunların eğitim ortamında nasıl kullanılabileceği konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Uzaktan Eğitim Sempozyumu

Eğitimcilerin "bilgisayar okuryazarlığı" konusunda hemfikir oldukları bir nokta var, o da bilgisayarlarla ilgili eğitimin hiç bir zaman tamamlanamayacağıdır. Öğrenme süreci, bu öğrenmeleri yapan her kim olurlarsa olsunlar, sürekli olarak devam eder. Teknoloji değiştiğiçe, bilgisayar okuryazarlığı kavramının tanımlanması da değişecek ve bilgisayar okuryazarı olan bireyler de öğrenmeye devam edeceklerdir. Ancak treni kaçırmamak için bu işe bir an önce başlamak gereklidir. Başka bir ifadeyle bilgisayar okuryazarlığı okullarımızın programlarına bir an önce tamamen gerçekleştirilmek üzere girmelidir.

Sonuç olarak, eğer toplumun kalkınmasını istiyorsak okullarımızda verdiğimiz eğitimin kalitesini yükseltmemiz gerekir. Okullarımızdaki eğitimin kalitesini yükseltmek demek iyi eğitilmiş bireyler yetiştirmek demektir. İyi eğitilmiş bireyler yetiştirmek için ise iyi öğretmenler gereklidir. Yani kısacası eğer eğitimin kalitesini yükseltmek istiyorsak bu eğitimi veren öğretmenlerin iyi yetistirmeleri gerekir. Bu da yalnızca hizmet öncesinde olmaz. Eğitim işinin asıl hizmet içinde sürdürülmesi gereklidir. Uzaktan eğitim bu konuda çok büyük potansiyellere sahiptir. Ancak bu potansiyelden gerekli verimi alabilmek için bu alandaki eğitimin planlı ve sistemli bir şekilde yapılması gerekir.

Kaynakça

- Bautista, A. (1998). A study of possibilities of teacher education with computer-based telecommunications systems. *Journal of Information Technology for Teacher Education*, 7 (2), 207-228.
- Berman, P., & McLaughlin, M. W. (1978). Federal programs supporting educational change, Vol. VIII: Implementing and sustaining innovations. Santa Monica, CA: Rand.
- Darling-Hammond, L. (1987). Who should provide instructional leadership? The case for teacher involvement. Unpublished manuscript. Washington, DC: Education and Human Resources Department, Rand Corporation.
- Fuller, F. F. (1969). Concerns of teachers: A developmental conceptualization. *American Educational Research Journal*, 6, 207-226.
- Hazari, S., & Schnorr, D. (1999). Implementation of interactive web module in a teacher education course. *Journal of Computing in Teacher Education*, 15 (3), 8-16.
- The Holmes Group. (1986). *Tomorrow's teachers: A report of the Holmes Group*. East Lansing, MI: Author.
- Langhorne, M.J., Donham, J.O., Gross, J.F., & Rehmke, D. (1989). *Teaching with computers: A new menu for the 90's*. London: Kogan Page.
- Lieberman, A. & Miller, L. (Eds.). (1984). *Teachers, their world, and their work: Implications for school improvement*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Little, J.W., Galagaran, P., & O'Neal, R. (1984). *Professional development roles and relationships: Principles and skills of advising*. San Francisco, CA: National Institute of Education. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 267 515)
- Parker, B., & Howell, B. (1998). Exploiting computer-mediated communication to support in-service professional development: The SENCO experience. *Journal of Information Technology for Teacher Education*, 7 (2), 229-246.
- Rosenholtz, S. J. (1985). Political myth about education reform: Lessons from research on teaching. *Phi Delta Kappan*, 66 (5), 349-355.
- Seferoglu, S.S. (1996). *Elementary School Teacher Development: A Study of Professional Development Opportunities in Turkish Schools*. (Yayımlanmamış Doktora tezi, Columbia Üniversitesi, 1996).
- Showers, B. (1985). Teachers coaching teachers. *Educational Leadership*, 42 (7), 43-48.
- Smith, S.J., & Southern, W.T. (1999). The exceptional learner: Preparing all teachers for tomorrow's classroom. *Journal of Computing in Teacher Education*, 15 (3), 17-22.
- Weert, T.J.V. (1986). A model syllabus for literacy in information technology for all teachers. (Editörler: R. Ennals, R. Gwyn ve L. Zdravchev) *Information technology and education: The changing school*. (sayfa 67-81). Chichester, West Sussex, England: Ellis Horwood Limited.
- Yildirim, S., & Kiraz, E. (1999). Obstacles in integrating online communications tools into preservice teacher education: A case study. *Journal of Computing in Teacher Education*, 15 (3), 23-28.